

**Jihočeská univerzita v Českých
Budějovicích**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a psychologie

**Rozvoj nadaných dětí v mateřských
školách v Českých Budějovicích**

Bakalářská práce

Obor: Učitelství pro mateřské školy

České Budějovice

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Lukáš Dastlík

Vypracovala:
Romana Podlešáková

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 27.3 2011

Podpis.....

Chtěla bych poděkovat pedagogům v mateřských školách za ochotu a spolupráci, dále bych chtěla poděkovat vedoucímu práce, panu Mgr. Lukáši Dastlíkovi za cenné rady a vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Rozvoj nadaných dětí v mateřských školách v Českých Budějovicích

V teoretické části své bakalářské práce jsem popisovala historické pohledy na nadání, definice a druhy nadání, věnovala jsem část charakterizaci, kritériím, hodnocení a problémům nadaných dětí. Dále jsem popsala systém péče o nadané děti u nás.

V praktické části své bakalářské práce jsem pomocí dotazníků a rozhovorů vyhodnotila svou práci. Cílem mé práce bylo zjistit, jak pedagogové přistupují k rozvoji nadaných dětí v mateřských školách.

Abstract

Development of gifted children in kindergartens in Czech Budweis

In the theoretical part of my thesis, I described the historical perspectives on the talents, definitions and types of talent, I have devoted part of the characterization, evaluation criteria and problems of gifted children. Furthermore, I described the system of care for gifted children in our country.

The practical part of my thesis I used questionnaires and interviews to assess their work. The aim of my work was to figure out, how teachers approach to the development of gifted children in nursery schools.

Obsah

1	Úvod	6
2	Teoretická část.....	7
2.1	Historické pohledy na nadání	7
2.2	Vymezení pojmů nadání a talent, druhy nadání a formy nadání.....	11
2.2.1	<i>Definice nadání</i>	11
2.2.2	<i>Druhy nadání</i>	13
2.2.3	<i>Představení a charakteristické znaky nadaného dítěte</i>	14
2.2.4	<i>Proces identifikace nadaného dítěte</i>	18
2.3	Kritéria hodnocení nadaných dětí	21
2.4	Základní principy práce s nadanými dětmi	22
2.5	Problémy nadaných dětí, dvojí výjimečnost.....	23
2.6	Vliv rodiny	24
2.7	System péče o nadané děti u nás	25
3	Praktická část	27
4	Výsledky	36
5	Shrnutí.....	41
6	Závěr.....	43
7	Seznam literatury	44
8	Seznam příloh	45

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá rozvojem nadaných dětí v mateřských školách. Toto téma jsem si vybrala během mé školní praxe, kde jsem se setkala s nadanými dětmi a v některých mateřských školách se mi velice líbil přístup pedagogů k těmto dětem. Pedagogové se je snažili zábavnou formou zabavit a zároveň v nich i rozvíjet nadání. Také jsem se ale setkala s tím, že někteří pedagogové nemají dostatek času rozvíjet tyto děti v důsledku toho, kolik dětí bývá na jednu třídu nebo s názorem, že nadání u předškolních dětí se nemůže dokázat.

Myslím si, že když se zjistí nadání (talent) u dětí předškolního věku, mnozí lidé i někteří pedagogové berou tento fakt na lehkou váhu a dítě v jeho chuti rozvíjet se v činnosti, která mu jde nebo je v ní dokonce nadaný, odsouvají na „vedlejší kolej“. Dítě pak své nadání nerozvíjí nebo jej může dokonce i ztratit. Proto cílem mé práce je zjistit, jak se pedagogové v mateřských školách v Českých Budějovicích staví k tomuto tématu.

V teoretické části se zaměřuji na historické pohledy na nadání, dále popisuji definici nadání, druhy nadání a také se zaměřuji na představení a identifikaci nadaného dítěte. Dalším bodem jsou kritéria nadaných dětí a principy práce s těmito dětmi. Do teoretické části jsem také zahrнула problémy nadaných dětí a důležité je i popsání vlivu rodiny.

V praktické části jsem popsala cíl mé práce a metodiku daného tématu. V této části se zabývám hlavně dotazníky a rozhovory určené pro pedagogy vybraných mateřských škol. Na závěr práci celkově zhodnotím.

2 Teoretická část

2.1 Historické pohledy na nadání

2.1.1. Historické kořeny současných přístupů ke studiu nadání

„V minulosti se člověk stejně jako dnes setkával s tělesnými, psychickými a sociálními rozdíly mezi individui, skupinami lidí a všiml si kvantitativních a kvalitativních rozdílů při vykonávání stejné činnosti různými lidmi. Skutečnosti, že někteří jedinci jsou schopni vykonávat určitou činnost daleko rychleji a kvalitněji, si lidé všimali po mnoho staletí a schopnosti potřebné k dosažení mimořádného výsledku činnosti byly zpočátku pokládány za „dar boží“. Fenomén vysokého nadání se stal předmětem úvah a bádání filozofů, lékařů, pedagogů, psychologů a dalších odborníků a problematika nadání a talentů se stávala předmětem častých diskuzí a spekulací. Současně se snažili tento fakt různým způsobem vysvětlovat na takové úrovni, která odpovídala stupni vývoje společnosti, ve které žili“. (Hříbková, 2009, str. 14)

V historii psychologie je patrný obdobný trend: od zájmu o vnější chování člověka, k produktům lidské mysli až k symbolickým prostředkům, které lidé používají. Způsob poznávání a zpracování informací je současně vztahován k rozvoji jednotlivých symbolických systémů. A. J. Tannenbaum (in Hříbková, 2009) uvádí, že v západní kultuře panovala poměrně značná shoda v tom, v jakých oblastech má výjimečný výkon a čin nejvyšší hodnotu a význam. Jednalo se o těchto šest oblastí:

Symbolická oblast, pojednává např. o základních formách komunikace. Úkolem symbolických systémů je předávání informací mezi lidmi.

Empirická oblast zahrnuje akceptovatelné popisy, zobecnění a teoretické formulace, které jsou podepřeny objektivními důkazy a jsou verifikovány podle specifických pravidel.

Estetická oblast zahrnuje různé druhy umění.

Synoetická oblast se vztahuje k myšlení o lidech a k poznávání vztahů mezi nimi.

Etická oblast, ve které je akcentováno morální usuzování, se vztahuje k povinnostem a závazkům jedince.

Synoptická oblast zahrnuje komplexní koncepce integrující např. dějiny, náboženství a filozofii.

L. Hříbková také popisuje několik historických linií úvah o nadání. Rozlišuje tyto linie: *Patologická linie* je jedna z těch nejstarších, kdy si řada myslitelů v minulosti myslela, že musí být vztah mezi genialitou a nějakou chorobou (psychickou, somatickou). Mezi ně patřil např. Platon, Ion, Faidros. Italský psychiatr C. Lombroso vycházel z tehdejšího názoru, že „*genialita, vzniká na podkladě degenerace, které patří mezi patologické jevy a spadají k epileptickým onemocněním*“.(Hříbková, 2009, str. 16) *Biologická linie* pojednávala o tom, že za projevy neobyčejných duševních schopností a jejich původem stojí zvláštní uspořádání organismu těchto osob. Zejména 19. století je přisuzováno k této myšlence, protože v této době byl rychlý rozvoj lékařství a přírodních věd. V tomto období je typické, že je zájem soustředěn na dospělé jedince, nadaným dětem není věnována pozornost.

Psychoanalytická linie se liší od ostatních tím, že se u některých jedinců setkáváme s mimořádnou tvořivou produkcí a aktivitou. Rozdíl je také v tom, že autoři se nezabývali nadáním ve smyslu vrozených dispozic, ale zajímala je otázka, jak a proč mají někteří jedinci mimořádnou tvořivou produkci. Mezi takové autory patří např. Freud.

Enviromentální linie popisuje, že schopnosti a nadání jedince závisí na vnějších podmínkách. Tato linie úvah zahrnuje názory filozofů, pedagogů, sociologů a psychologů. První pedagogické úvahy a názory byli popsány už v dílech filozofů starověku, jako jsou Platon, Aristoteles a Isokrat. Názory dalších myslitelů v středověku se staly základem, na němž v novověku stavěli své myšlenky další autoři. (Hříbková, 2009)

2.1.2. Vývoj zájmu o nadané dítě ve 20. Století

„Na přelomu 19. a 20. století se zájem psychologů a pedagogů pomalu přesouval z dospělých jedinců na děti. Proč tomu tak bylo, odpovídají autoři různě, většinou se do odpovědi promítá jejich profesní zaměření. Např. psychologové spojují počátek zájmu o děti s rozvojem vývojové psychologie, která je výrazně ovlivněna učením CH. Darwina. V případě problematiky nadání to znamenalo, že se ústředním objektem zájmu a pozornosti psychologů stalo nadané dítě a nikoliv dospělý geniální jedinec, jak tomu bylo především v 19. století. Současně však rozvoj vývojové psychologie ovlivňovalo

učení zakladatelů psychoanalýzy, protože jejich pozornost byla věnována především ranému dětství.“ (Hříbková 2009, str. 33)

Do oblasti školství zaměřuje pozornost později R. J. Sternberg. Ten uvádí, že v americkém školství existovali a existují tři tradice, které byly ovlivněné rozdílným pojetím demokracie autorů, podle jejichž jmen se tyto tradice pojmenovávají. Jde o tradici hamiltonovskou (podle A. Hamiltona), jackosonovskou (podle A. Jacksona) a jeffersonovskou (podle T. Jeffersona). Tyto tradice také přispěli k rozšíření zájmu o populaci. První z nich *hamiltonovská* vychází z přesvědčení, že lidé nejsou schopni sebeřízení a potřebují se podřídit vládě elit (lidé s vysokým IQ). Druhou linií, nazývanou *jacksonovskou* ta se charakterizuje přesvědčením o rovnosti a stejnosti všech lidí a ve školství to má následek prosazování tzv. “totální inkluze“ (všichni žáci jsou si rovni). Poslední linie je *jeffersonovská*. Tato linie poukazuje na to, že každý jedinec má své slabé a silné stránky a testování se má používat proto, aby se mohla dále zdokonalovat jedna z těch silných stránek. (Sternberg, 2001)

Na počátku 20. století se odborníci začali zabývat problematikou měření inteligence a snažili se najít jeden faktor, který ovlivňuje výši inteligence. Tehdy bylo provedeno měření určitého vzorku dětí, na jejichž základě byl stanoven tzv. inteligenční kvocient- IQ*, který vyjadřuje výši inteligence a je dán rovnicí:

$$\text{IQ} = \frac{\text{mentální věk}}{\text{chronologický věk}} \times 100$$

Osoba, která dosahuje IQ 100, je vlastně člověk, jehož mentální úroveň přesně odpovídá jeho věku. IQ 140 by pak ve zjednodušeném příkladě ukazoval, že např. desetiletý chlapec má mentální úroveň čtrnáctiletého. Tato rovnice ale není vyhovující pro dospělé lidi, neboť jejich mentální věk již tímto způsobem nestoupá. Inteligence po 22 roku života mírně klesá. První IQ test, který se stal vzorem pro všechny další testy a v revidované podobě se používá dodnes, vytvořil Američan Lewis M. Terman pod názvem Stanford – Binetův test.*

V Evropě měly vliv na rozvoj tohoto tématu myšlenky reformní pedagogiky a rozmach pedodocentrismu. K významným pedagogům, kteří se u nás zajímali o výběr

* Autorem pojmu inteligenční kvocient je psycholog Wilhelm Stern.

* Interní informace mateřské školy U Pramene

nadaných, patřili F. Čáda, C. Stejskal, M. Rostrohar, S. Vrána, V. Příhoda a řada dalších osobností. (Hříbková, 2009)

F. J. Monks považuje za dosud nedoceněný přínos M. Montessori, která poukázala na problematiku rozvoje nadání a edukací nadaných, i když ona sama se spíše zabývala vzdělávání mentálně retardovaných a extrémně chudých dětí. Cíle její pedagogiky (získání nezávislosti, vnitřní vyrovnanosti, lásky k učení aj.) jsou podle F. J. Monkse i cíli pedagogiky nadaných. *Montessoriovská pedagogika: „Maria Montessoriová, zakladatelka montessoriovské pedagogiky, byla sama vysoce nadaná, už jako dítě excelovala v matematice. Ve věku 26 let získala jako první žena v Itálii lékařský titul. Založením prvního domu dětí v roce 1905 vstoupila na zcela nové cesty, aby pomohla mentálně retardovaným a extrémně chudým dětem. Její nové myšlenky a výchovné prostředky byly tak úspěšné, že se již brzy stala jednou z nejznámějších žen na celém světě. Její principy byly zprvu vyvinuty pro malé děti a pro děti základních škol, ale postupně je začaly využívat i učitelé na středních školách. M. Montessoriová vycházela z předpokladu, že každé dítě má vrozený sklon uskutečňovat své vlohy/schopnosti. Učitel má dítě ustavičně sledovat, aby mu dokázal poskytnout to, co potřebuje. Z toho plyne princip svobodné volby: dítě dospívá samo k rozhodování, co chce a nechce dělat a učitel se jako jeho průvodce stará o to, aby dostávalo takové úkoly, které odpovídají jeho vývojové úrovni“.* (Monks, Ypenburg 2002, str. 78)

V souvislosti s rozvojem edukace nadaných je rovněž z reformních škol zmiňován vliv daltonské školy Heleny Parkhurstové. Součástí pedagogiky nadaných se staly takové principy této školy, jako jsou svoboda a odpovědnost pro žáky, střídání individuální a skupinové práce a variabilita ve složení je dodnes považována za pilíř výchovy a vzdělání nadaných v Nizozemí, Velké Británii a dalších zemích. Samotné téma edukace nadaných se v Evropě stalo aktuální až v druhé polovině 20. století. Tradice školských systémů jednotlivých zemí a rezervovanější postoj k testování vedl k tomu, že se v Evropě více rozvíjelo vyhledávání a podpora spíše „neintelektových“ talentů (v oblasti sportu a umění). Zintenzivnění výzkumného zájmu i praktických aktivit v tématu nadání a nadaných vyústilo v Evropě v roce 1988 v založení kontinentální společnosti pro problematiku nadání (European Council for High Ability – ECHA), jejímuž vzniku předcházely v některých zemích vznik národních společností zaměřených na oblast nadání (Velká Británie, Nizozemí aj.) nebo tento vznik následoval (Československo). Tím se i Evropa přičlenila k obdobným kontinentálním

mezinárodním společenstvem, z nichž některé měli již poměrně dlouhou historii. V průběhu dvacátého století byl však zájem soustředěn i na poznání samotného fenoménu nadání a nikoliv pouze na jeho „nositele“. Tyto snahy jsou blíže charakterizovány zejména v těch částech práce, které se zabývají kognitivním a sociokulturním přístupem ke studiu nadání. Výzkumy kognitivně orientovaných psychologů zkoumajících fenomén nadání přispívají např. k detailnějšímu poznání strategií a postupů, které vedou k efektivnějšímu řešení kognitivních úkolů. Sociokulturní přístup ke studiu nadání lze charakterizovat jako úsilí o odhalení zprostředkujících vlivů, které působí na rozvoj nadání a širších souvislostí vedoucích k výskytu tohoto fenoménu. (Monks, Ypenburgh, 2001)

2.2 Vymezení pojmů nadání a talent, druhy nadání a formy nadání.

2.2.1 Definice nadání

Stručný psychologický slovník definuje schopnosti jako: „*Individuálně-psychologické vlastnosti osobnosti, které jsou podmínkou pro úspěšné vykonávání určité produktivní činnosti. Schopnosti se projevují při jejím osvojování v tom, jak rychle a důsledně, snadno a trvale si člověk při stejných ostatních podmínkách osvojuje způsoby organizace a vykonávání této činnosti. Předpokládá se, že schopnosti se utvářejí na základě vloh. Úroveň a stupeň rozvoje schopností vyjadřují pojmy talent a genialita*“. (Abramenková, et. al 1987, str. 120)

Pojem nadání je velice rozmanitý a mnoho pedagogů, ale i autorů knih ho popisují různě. Nadání pak může být chápáno z různého pohledu. Může jít o: *kvalitativně osobitý souhrn schopností*, které podmiňují úspěšné vykonávání činnosti, *všeobecné schopnosti* nebo *všeobecné prvky schopností*, které podmiňují možnosti člověka, úroveň a vlastnosti jeho činností, *rozumový potenciál*, nebo *intelligence*: celostní individuální charakteristiku poznávací možnosti a schopnosti učit se, *souhrn vloh*, vrozených daností, *projev úrovně a vlastností vrozených předpokladů*, *talent* atd. (Abramenková, 1987)

Pojmy talent a nadání jsou mnohými teoretiky považovány za synonyma, ale i tak lze mezi nimi chápat odchylky např. „*Někteří anglicky píšící autoři tvrdí, že nadání se týká*

intelektových činností (matematika, jazyky), zatímco talent činností neintelektových (sport, umění)“ (Dočkal, 2005, str.23).

Podle V. a J. Fořtíkových je talent definován „*jako vysoká úroveň rozvoje schopností, především speciálních*“ (Fořtík, Fořtíková 2007, str.12). A o talentu hovoří na základě výsledků činností člověka, které se vyznačují novostí a originalitou přístupu.

L. Hříbková ve své knize *Nadání a nadání* popisuje jak se na pojmy talent a nadání dívali pedagogové a psychologové minulých let. Např. v 60. letech L. J. Lucino se pokusil utřídit celkem 113 definic nadání. Klasifikační schéma definic je následující:

Ex-post-facto definice nalezené ve starších publikacích autorů, kteří se zajímali o geniální historické osobnosti.

IQ definice, které se začaly objevovat se vznikem testů inteligence a tvořily nejpočetnější skupinu. Nadání se vymezovalo jako hodnota přesahující hranici 130.

Sociální definice nadání vznikající v souvislosti s rozšířením konceptů nadání na řadu lidských činností a oblastí, ve kterých jedinec podával vysoký výkon.

Procentuální definice vyjadřující kolik procent jedinců daného ročníku populace se vztahuje k nadaným.

Kreativní definice, ve kterých byla akcentována tvořivost jako komponenta nadání významnější než inteligence.(Hříbková, 2009)

Oproti tomu H. J. Eysenck a P. T. Barrett (in Hříbková) uvádějí, že pojem nadání většinou definován třemi způsoby. „*Na prvním místě je tento pojem definován synonymně s vysokým IQ. Na druhém místě se pojem nadání vztahuje ke kreativitě. Třetí způsob vymezuje pojem nadání jako vysoký stupeň rozvoje speciálních schopností*“.(Hříbková, 2009, str. 40- 42)

Podle J. Monkse se zvláštní nadání může projevit ve čtyřech různých oblastech:

„*V oblasti duševních schopností, intelektuálních výkonů, oblasti tvořivosti, oblasti umění a v sociální oblasti*“.

(Monks, Ypenburg, 2002, str. 27-28)

Existují jednotlivé i smíšené formy vysokého nadání. Tvořivost se často považuje za důležitý ukazatel vysokého nadání, ale není žádná obecně platná definice tvořivosti a není zřetelné, co lze v raném dětství pokládat za ukazatele pozdější možné tvořivosti. Někdo může být velmi tvořivý a originální ve vymýšlení a řešení matematických úloh, neuspěje však třeba v psaní. Vysoké nadání i tvořivost musí být posuzovány vzhledem

k určité výkonnostní oblasti. Nikdo není pouze tvořivý či pouze vysoce nadaný. Vysoké umělecké nadání nachází svůj výraz především ve výtvarném umění a v hudbě. Vývoj vloh v těchto oblastech je silně závislý na stimulujícím a podporujícím okolí. Optimální vývoj uměleckých vloh s sebou často nese nutnost vytrvalého cvičení a trénování, které zabere mnoho času. Proto takové děti mohou mít problémy v sociálních kontaktech. Kvality pro vedení je možné často pozorovat u dětí už velmi brzo. Již v chování malého dítěte, které je oblíbené a družné, lze rozeznat předpoklady nezbytné pro vývoj vůdčí osobnosti. Rovněž o vůdcovských vlastnostech je nutno říci, že se nevyvíjejí samovolně, ale i zde platí, že je pro ně nepostradatelné citlivé a správné pedagogické vedení a podpora už od nejtějššího dětství.

2.2.2 Druhy nadání

V současné době se prosazuje idea mnohočetné inteligence. Většinou jsou uznávané tyto druhy inteligence:

- Jazyková
- Hudební
- Logicko-matematická

Dr. Gardner z výzkumného střediska Harvardovy univerzity rozlišuje 7 druhů:

- Nadání pro jednání s lidmi -výjimečná schopnost vnímat nálady, emoce, přání druhých. Velmi dobře tyto děti rozumí vlastním pocitům. Navazují a udržují mnoho společenských kontaktů a přátelství, zapojují se do skupinových her, baví je společná práce v týmu, naslouchání druhým a diskuze s nimi.
- Pohybové nadání- motorické dovednosti, velmi dobré zacházení s předměty. Oblíbené jsou různé pohybové aktivity, tyto děti jsou úspěšní ve sportech, tanci, jsou neustále v pohybu, „vrtí se“, jsou zruční při manuálních činnostech a velmi dobře napodobují gesta.
- Jazykové nadání- komunikační dovednosti, verbální obratnost, citlivost na význam a pořadí slov, stejně jako na funkce jazyka. Oblíbenými činnostmi jsou psaní dopisů, deníků, povídek, básní, tvorba vlastního časopisu, čtení, snadné

zapamatování si jmen, míst, dat, podrobností, sdělování a vysvětlování nových poznatků a názorů, vymýšlení fantastických historek, vyprávění vtipů a příběhů, řešení a sestavování křížovek, atd.

- Emoční a duchovní nadání- děti mají velmi dobrou schopnost myšlenkových procesů, řešení problémů, chápání souvislostí. Zajímají je otázky týkající se smrti, vesmíru. Tyto děti také bývají empatické a rádi pomáhají druhým.
- Hudební nadání- smysl pro rytmus a melodie, hudební paměť. Takto nadaní jedinci umějí hrát a improvizovat na hudební nástroj, umějí intonovat, pamatují si melodie, rozeznají chybnou intonaci, udrží rytmus, učí se často při hudbě a vyžadují tzv. hudební kulisu.
- Vizuální a prostorové vnímání- velmi dobrá představivost, trojrozměrné vidění. Mají schopnost vnímat prostor, vizuální stránky světa a schopnost imaginace. Oblíbenými činnostmi jsou umělecké aktivity (výtvarná činnost), např. kreslení přesné podoby lidí nebo věcí, čtení a tvorba map, navigování, užívání nákresů a plánů, vytváření názorných schémat, tito jedinci si snadno pamatují různé informace.
- Logicko-matematické nadání- mezi oblíbené činnosti takto nadaných dětí patří časté a rychlé počítání aritmetických příkladů z hlavy, jakékoliv početní činnosti, řešení logických hádanek a problémů, strategické hry, otázky typu: „Kde končí vesmír?“ apod. Mají vynikající výsledky při práci s čísly, logické uvažování, vytváření hypotéz, myšlení ve vzorcích a pojmech. (Gardner, 1999)

2.2.3 Představení a charakteristické znaky nadaného dítěte

Definice nadaného dítěte:

Základním předpokladem je úroveň rozumových dovedností. Většina autorů se dnes již shoduje, že nadání není možné posuzovat z pouhého výsledku inteligence a z výsledku inteligenčního testu. Oborníci v této oblasti se však dojednávají, že intelekt tvoří základ pro rozumové nadání.

Kritéria intelektového nadání podle kvocientu. Stupně podrobně rozpracoval F. Gagné (in Jurášková, 2003) jako „metricky založený systém“ s hranicemi podle IQ :

- *Mírně nadaní jedinci s IQ nad 130 tvoří asi 10% celkové populace.*
- *Středně nadaní jedinci s IQ 135 a více tvoří asi 1 % celkové populace.*
- *Vysoce nadaní jedinci mají IQ vyšší než 145 a je jich jen 0,1 %.*
- *Výjimeční nadaní s IQ 155 a více tvoří v populaci jen 0,01%.*
- *Extrémně nadaní s IQ nad 164 tvoří celkově 0,001% populace.*

Odlíšné členění intelektového nadání uvádí S. M. Nordby (in Jurášková, 2003) :

- *Bystrý jedinec- IQ 115 a více.*
- *Nadaný jedinec- IQ 130 a více.*
- *Vysoce nadaný jedinec- IQ 140 a více.*
- *Výjimečný nadaný jedinec- IQ 160 a více.*
- *Velmi vysoce nadaný jedinec- IQ 175 a více.*

Více odborníků v oblasti pedagogiky a psychologie definuje nadané děti jako jedince, kteří jsou nositeli některých následujících charakteristik: *předčasný vývin* v oblasti, která souvisí s organizovanou soustavou poznatků, jako např. matematika, přírodní vědy, historie, jazyk, *vlastní způsob učení a nadšení pro výkon*, souvisejí s vnitřní motivací nadaného jedince k učení. Toto nadšení se však nemusí projevat v každé vzdělávací oblasti, ale pravděpodobně bude vyšší tam, kde má dítě zároveň vnitřní motivaci nebo silný zájem o danou oblast. S rozvojem nadání, s jeho prosazením, souvisí to také s množstvím společenských faktorů, které v konečné fázi rozhodují, zda se dítě s vysokým rozumovým potenciálem projeví jako nadané, nebo zůstane nepoznané a nerozvíjené v okolí průměrných vrstevníků. Stěžejní roli zde mohou sehrát okolnosti jako např. socioekonomické postavení rodiny, osobnost a hodnoty rodičů, úroveň vzdělání rodičů, stimulace zájmů v dětství, šarm. Svou úlohu hraje i fyzický stav (nemoc, zdraví), také přichází v úvahu náhodné faktory, jako např. smrt blízké osoby. (Fořtík, Fořtíková 2007)

Charakteristické znaky nadaného dítěte:

J. Laznibatová popisuje nadané děti ve třech základních oblastech:

Všeobecné znaky: Velká energie, vitalita, široké spektrum zájmů, bohatý slovník, rané čtení, časně schopnosti používat abstraktní pojmy, pochopit význam cizích slov a používat je, zájem o podstatu věcí, vztahů, vynikající paměť a pozornost, celkově nízká unavitelnost v duševních činnostech, zájem o náročná témata, jako je filozofie, etika, náboženství a sklony vést diskuze na tato témata.

Tvořivé znaky: Intelektová hravost, bohatá fantazie a schopnost lehce rozehrát imaginaci, množství originálních nápadů, expresivita v názorech a ve vyjadřování, pružnost a hravost myšlení, originalita při řešení úloh různého typu, úsilí o jedinečnost a neopakovatelnost nápadů v pracích, úžasná představitivost, silně vyvinutý smysl pro estetické cítění a vidění věcí, častá impulzivnost, výbušnost, prudké reakce, emociální citlivost a zranitelnost.

Učební znaky: Děti začínají se vším dříve než ostatní, rychlé tempo učení, lehké učení a radost z každé intelektové aktivity, bystrost při pozorování, schopnost rozeznat všechny detaily, schopnost vzhledu do podstaty problému, tendence ke strukturování problémů, dobré analyticko-syntetické, stejně jako logicko-algoritmické myšlení, zároveň kreativní myšlení, schopnost najít více řešení problémů, neúnavnost při vyhledávání, správné zevšeobecnování, schopnost kritického a sebekritického myšlení a perfekcionismu. (Laznibatová, 2001)

Další nápadné rysy chování u vysoce nadaného dítěte podle F. J. Monkse. Výrazným časným znakem vysokého nadání je pravděpodobně *vývoj řeči*, protože řečí se vyjadřuje myšlení. Když sotva jeden a půlletá dívka řekne: „Musím se obléct, abych nebyla nemocná“ vyjadřuje tím, že umí postřehnout příčinné vztahy. Produktivní zacházení s řečí již ve velmi útlém věku je zřejmě hlavním znakem vysoce nadaných dětí. Z psychologického hlediska mají vysoce nadané děti *vývojový předstih*, a proto mívají časně intelektuální zájmy, rozhodně ne „přiměřené svému věku“. Existuje tedy hluboká propast mezi intelektuálním chováním dítěte a úrovní druhého (stejně starého) dítěte. Protože u většiny dětí odpovídá tělesný vývoj věkovým normám, je u nich diskrepance mezi duchem a tělem tím nápadnější. Ale v žádné učebnici vývojové psychologie nestojí, že se tělo a duch musí vyvíjet stejnou rychlostí, ve stejných

časových bodech. Ve vývojové psychologii nehraje kalendářní věk zásadní roli. (Monks, Ypenburg, 2002)

Landau ve své knize uvádí následující znaky nadaných dětí:

- Tyto děti se velmi rychle učí
- Jsou dominantní
- Vykazují se výraznou představivostí
- Upřednostňují komplexnost nad jednoduchostí
- Jsou Flexibilní
- Vynalézají si vlastní pravidla
- Mají výraznou představivost

(Landau, 2007)

Vysoce nadané děti jsou už v útlém věku často nápadné tím, že jsou velmi zvědavé a dychtivé po učení. Příroda vysoce nadané děti obdařila bohatou energií. Takové děti budí dojem, že se nikdy neunaví, čímž často přivádějí rodiče a učitele k zoufalství. Mnozí odborníci poukazují na malou potřebu spánku u nadaných dětí, neboť jim jejich duševní činnost zřejmě nedovoluje „vypnout“, i když leží v postýlce. Ačkoliv se vysoce nadané děti dovedou upnout k práci soustředěně a odpovědně, umějí také dělat více věcí současně. Rodiče i učitelé ale rozmělnění pozornosti na více věcí najednou, považují za roztěkanost a povrchnost. Náchylnost vysoce nadaných dětí k perfekcionismu a silný sklon udělat něco bezpodmínečně sám, vlastním způsobem je mnohdy rodičům „trnem“ v oku. Pravděpodobně v souvislosti s touto důkladností a perfekcionismem, vysoce nadané děti velmi brzo přemýšlejí o smyslu života a zajímá je, co je po smrti. Některé nadané děti se již v předškolním věku učí z vlastního popudu číst a psát. Nezřídka však píše nečitelně, protože v tomto věku ještě nemají dostatečně vyvinutou jemnou motoriku. Je ovšem prokázáno, že špatné psaní, osvojené v raném dětství, se může později cílenými cviky rychle napravit. Tyto děti také velmi rychle pochopí množiny a vytvoří si vlastní metody počítání. Další časnou známkou vysokého nadání, je také vývojový předstih v oblasti psychomotoriky. Děti ve věku zhruba dvou let zpravidla umějí obrátit palcem a ukazováčkem list v knize, ale u vysoce nadaných dětí, to můžeme vidět již v devíti měsících. Většinou vysoce nadané děti umějí již před dovršením jednoho roku chodit.

Snaha charakterizovat nadané dítě pro potřeby vzdělávací praxe vedla k rozlišení tzv. latentního a manifestního nadání. Většinou žák, který ve škole dosahuje

mimořádných výkonů v určitém předmětu ve srovnání s výkony svých vrstevníků, je učiteli považován za nadaného. Tato představa o nadání v dětském věku je velmi rozšířená. V tomto případě však máme na mysli většinou děti staršího věku, u kterých se setkáváme zejména s již manifestovaným nadáním ve výkonech. Děti, které však mimořádné výkony v konkrétních oblastech ještě nepodávají, ale byl u nich většinou psychologickým vyšetřením zjištěn osobnostní potenciál, který s vysokou pravděpodobností umožní podávání vysokých výkonů v budoucnosti, jsou označovány jako potenciálně nadané (latentní nadání). Tento druh nadání se vyskytuje spíše u mladších dětí, u kterých se většinou ještě nesetkáváme s dominantním zájmem. (Hříbková, 2009)

2.2.4 Proces identifikace nadaného dítěte

Někteří pedagogové tvrdí, že talent u malého dítěte (předškolního dítěte) nelze poznat. Když dítě začne projevovat zájem o sport, malování nebo o hudební nástroj, rodiče ho zapíší do nějakého kroužku a budou se snažit jeho zájem a talent rozvíjet. S tím i pedagogové souhlasí, ale začne-li dítě už v předškolním věku psát či číst, tak pak je to leckdy na obtíž, protože panuje všeobecný mýtus, že když se naučí dítě před návštěvou povinné školní docházky číst a psát, tak pak bude vyrušovat. Odborníci však poukazují na skutečnost, že důvodem proč se během školních let ztrácí tolik talentů, je i fakt, že těmto dětem sociální okolí brání v raném dětství rozvíjet schopnosti, ke kterým přirozeně inklinují.

„Pro identifikaci předškolních schopností už existují adaptace některých známých inteligenčních testů. Bohužel výsledky testů ve velmi raném věku, bývají často zpochybňovány pro nedostatečnou výpovědní hodnotu vzhledem k pozdějším schopnostem. Mnoho schopností především v rozumové oblasti se totiž pod vlivem vývojových a sociálních faktorů často mění a stabilitu nachází někdy až v průběhu staršího školního věku. Na druhou stranu však odborníci poukazují na to, že pokud je nadání diagnostikováno ještě před vstupem do školy, může docházet k jeho úspěšnější podpoře během školní docházky. Metody měření schopností se mohou rozdělit na objektivní (testové metody) a subjektivní (učitelé, rodiče)“. (Fořtík, Fořtíková 2007, str. 27-28)

Objektivní metody identifikace nadaného dítěte:

- IQ testy jsou stále jedny z nejschopnějších testů, potíže ale je, že je směřují používat jenom psychologové, učitelé je nemohou sami administrovat.
- Standardizované testy, při měření nadání nestačí zaměřit se pouze na oblast intelektu. Mezi normované testy patří také testy výkonu, např. metody měření různých znalostí a schopností. K tomuto měření se často používají testy ale také dotazníky a posuzovací škály. Kromě těchto výkonových testů je dobré se při diagnostice nadaného dítěte zaměřit na oblast koncentrace a zralost dítěte.
- Didaktické testy jsou mnohem více využívány v zahraničí. Jsou určeny spíše pro děti, které již začaly docházet na základní školu. Didaktickým testem je např. testování z matematiky pro 3. třídu a pedagog tak může vyhodnotit, jak žák zvládl učivo právě pro 3. třídu. Jde tzv. o výstupní test znalostí.
- Testy kreativity, např. test hudební umělecké tvořivosti.

Subjektivní metody identifikace nadaného dítěte:

- Nominace skupinou učitelů, nominace jedním učitelem může být zavádějící, proto se využívá názor více učitelů.
- Nominace spolužáky, ti dokážou život studenta posoudit z jiné perspektivy.
- Rodičovská nominace.
- Vlastní návržení (u starších dětí).
- Hodnocení výsledků činností.
- Zapojení do soutěží.

Ovšem ani jeden typ měření není univerzální. Oba typy (subjektivní, objektivní) mají svou úlohu a k posouzení nadání musí být použity oba. V průběhu vývoje studia o nadaných dětech se vždy pedagogové a psychologové přikláněli pouze k jednomu testu měření, např. měření IQ. Postupem času se ale zjišťovalo, že to k určení nadání nestačí a tak na řadu přišly dotazníky, nebo nominace učitelem.

Identifikace nadaného dítěte by neměla být jednorázová, ale dlouhodobější práce pedagogů i psychologů. K takovéto identifikaci nadaného dítěte se také může použít

vývojová škála, kterou uvádí tabulka č. 1. Jde o tabulku, která srovnává mezníky ve vývoji u běžného dítěte a dítěte, jehož vývoj je o 30% urychlený. (Fořtík, Fořtíková, 2007). Tato tabulka je uvedena i v knize Fořtíkové J. (Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase 2009)

Tabulka č. 1

<u>VÝVOJOVÉ MEZNÍKY</u>	<u>NORMÁLNÍ VÝVOJ</u>	<u>PŘEDČASNÝ VÝVOJ O 30%</u>
<i>Hrubá motorika</i>		
Otočí se, převrátí	3 měsíce	2,1 měsíce
Samo sedí	7 měsíců	4,9 měsíců
Dobře stojí samo	11 měsíců	7,7 měsíců
Samo chodí	12,5 měsíců	8,8 měsíců
Vyjde schody	18 měsíců	12,6 měsíců
Otočí stránky v knize	18 měsíců	12,6 měsíců
Dobře běhá	24 měsíců	16,8 měsíců
Skáče na obou nohách	30 měsíců	21 měsíců
Jezdí na tříkolce s použitím pedálů	36 měsíců	25,2 měsíců
Hází balón	48 měsíců	33,6 měsíců
Poskakuje se střídáním nohou	60 měsíců	42 měsíců
<i>Jemná motorika</i>		
Hraje si s chraстítkem	3 měsíce	2,1 měsíce
Drží předměty mezi palcem a ukazovákem	9 měsíců	6,3 měsíců
Spontánně čmárá	13 měsíců	9,1 měsíců
Nakreslí postavu se dvěma částmi těla	48 měsíců	33,6 měsíců
Nakreslí rozeznatelnou osobu s tělem	60 měsíců	42 měsíců
Nakreslí osobu s krkem, rukama a oblečením	72 měsíců	50,4 měsíců
<i>Rozvoj jazyka</i>		
Hlasově odliší dva různé zvuky	2,3 měsíců	1,6 měsíců

Řekne první slovo	7,9 měsíců	5,5 měsíců
Reaguje na jméno	9 měsíců	6,3 měsíců
Breptá s intonací	12 měsíců	8,4 měsíců
Slovní zásoba 4-6 slov	15 měsíců	10,5 měsíců
Pojmenuje předměty	17,5 měsíců	12,5 měsíců
Používá osobní zájmena	21 měsíců	14,7 měsíců

(Zdroj: Fořtik, Fořtiková, 2007, str. 27)

2.3 Kritéria hodnocení nadaných dětí

Otázce kritérií se věnovalo více autorů. Např. R. J. Sternberg vymezuje pět obecných kritérií, která se používají k hodnocení nadání a k označení “nadaný“.

- ⇒ Prvním kritériem je *excelentnost*. Rozumí se tím existence vynikajícího potenciálu a výkonu u jednice. Znamená to, že individuum je superiorní v některé oblasti nebo několika oblastech vzhledem k vrstevníkům.
- ⇒ Druhým kritériem je *vzácnost*. Vzhledem k tomu, aby mohlo být použito označení nadaný, musí mít individuum vysokou úroveň rozvoje určité vlastnosti, charakteristického znaku, který se vyskytuje u jejich vrstevníků velmi zřídka. Toto kritérium je nezbytným doplňkem kritéria excelentnosti, protože dítě může vykazovat vysokou úroveň rozvoje určité charakteristiky, ale jestliže vysoké hodnocení tohoto znaku není současně posuzováno jako vzácně se vyskytující, pak se nepovažuje za nadané.
- ⇒ Kritériem *produktivita* R. J. Sternberg rozumí to, že oblasti, ve kterých je individuum hodnoceno jako superiorní, musí umožňovat produkování a vytváření komplexnějšího díla.
- ⇒ Dalším kritériem je *demonstrovatelnost*, která znamená, že superiornita dítěte v určitých oblastech musí být prokazatelná také prostřednictvím jednoho nebo více testů, které jsou dostatečně validní a reliabilní.
- ⇒ Posledním uváděným kritériem je *hodnotnost-užitečnost* a znamená to, že dítě musí vykazovat superiorní výkony, které jsou hodnotné, smysluplné a užitečné. (Sternberg, 2001)

2.4 Základní principy práce s nadanými dětmi

Má li být práce pedagogů, ale i rodičů s nadanými dětmi předškolního věku efektivní a úspěšná, je k tomu zapotřebí dodržovat určitá, obecná pravidla. Pravidla dle L. Hříbkové:

- *Neautoritativní komunikace*
Nadané děti mívají velmi silný pocit autonomie. Jsou citlivé a narušení autonomie mohou brát jako křivdu a také se jich může nejvíce dotýkat autoritativní přístup- zákazy a příkazy. Dítě se pak může bránit útokem nebo uzavíráním do sebe.
- *Pozorné naslouchání*
Už předškolní nadané děti mohou mít rozsáhlý slovník a velmi rádi diskutují nebo velmi rádi líčí příběhy (prožité nebo vymyšlené) a většinou vyžadují pozorné naslouchání, jejich odbití by je mohlo ranit.
- *Nenutit nadané dítě do činnosti*
Žádné dítě by se nemělo nutit do nějaké činnosti, kterou vyloženě nechce, ale jak je popsáno výše nadané děti rády mluví do věcí druhých, ale však samy nemají rádi příliš velký tlak nás dospělých. Je lepší děti raději motivovat a nechat je rozhodnout, než-li jim strukturovat jejich čas a třeba i hry, mohli bychom jim narušit jejich přirozenou touhu po vlastním objevování.
- *Prostor pro prezentaci dítěte*
Každé dítě má radost z úspěchu (jakéhokoliv) a samozřejmě následné pochvaly a obdivu. Obdiv dospělých i vrstevníků je pro harmonický vývoj osobnosti velmi důležitý. K tomu samozřejmě patří i možnost své výtvary a myšlenky prezentovat.
- *Společné hodnocení činností*
Nadané děti jsou citlivé na kritiku, té se dá vyhnout tím, když necháme nejprve dítě popsat svou práci tak dostane možnost citlivě posoudit nedostatky a zároveň ho to učí, že kritika může být i pozitivním faktorem osobnostního rozvoje (starší děti). (Hříbková, 2009)

2.5 Problémy nadaných dětí, dvojí výjimečnost

Děti, které jsou v nějakém směru nadané či talentované, mohou vykazovat určité známky nevyrovnanosti psychického vývoje např.:

- Intelektově motorická - nesoulad mezi zralostí psychickou a tělesnou vyvolává emoční problémy: vnitřní neklid, nervozita, hyperaktivita, svéráznost, nerespektování autorit, nedisciplinovanost nebo nepřizpůsobivost mohou vést k negativnímu hodnocení.
- Intelektově senzomotorická - rozpor mezi úrovní myšlení a psychomotorickým vývojem se projevuje rychlým vývojem řeči, raným čtením a počítáním na jedné straně a slabší úrovní grafomotorického projevu, problémy v koordinaci pohybů ruky a pozdějšími problémy při nácviu psaní na straně druhé.
- Intelektově verbální- nesoulad mezi myšlení a schopností vyjádřit myšlenky řečí se projevuje rozdílem mezi rychlostí, pružností a originalitou myšlení a schopností formulovat rychlý sled myšlenek do verbální podoby, nevyrovnaností mezi obsahem myšlení, kapacitou a rychlostí myšlenkové produkce a schopností vyjádřit celý obrovský rozsah myšlenek řečí, to může vyvolávat problémy v plynulosti řeči.
- Intelektově emociální - charakteristická hlavně pro děti mladšího školního věku, na jedné straně vysoká rozumová vyspělost, na druhé straně emoční a sociální nezralost, tj. dokážou rozumově zpracovat a pochopit mnohé náročné situace, ale nedokážou je emociálně zvládnout, což souvisí se zvýšenou vnímavostí a citlivostí, např. odloučení od matky, strach ze tmy.
- Intelektově sociální - potřeby se projevují nižší schopností socializace a utváření dobrých sociálních kontaktů. Tyto děti pocítují zvýšenou potřebu komunikace se staršími dětmi stejného mentálního věku nebo s dospělými. Celá sociální oblast a úroveň komunikace těchto dětí je ovlivněna jejich vysokou kritičností, nezávislostí a neuznáváním autorit, odmítají autoritativní přístupy. Podle míry výskytu těchto vývojových disproporcí může u nadaných dětí docházet ke vzniku různých problémů a nepochopení, např. v předškolním věku může být nadané dítě považováno za rozmazlené, přecitlivělé nebo nevychované. Kromě vývojových disproporcí jsou známé u nadaných dětí problémy se spánkem,

zájem diskutovat o vážných filosofických problémech, tendence ke kontaktům se staršími dětmi nebo dospělými mimo rodinu. Pochopení specifík sociálního a emočního vývoje nadaných napomůže k lepšímu poznání a uspokojení jejich specifických poznávacích potřeb*.

2.6 Vliv rodiny

Lidové přísloví tvrdí: „*Nadání máme od boha.*“ Každý člověk je svým způsobem jedinečný a má potenciál pro něco jiného. Rozhodující u talentovaných dětí je péče, která se jim od rodičů dostává, protože je jen na rodičích, jestli budu nadání svého dítěte rozvíjet. Příklad: „*Jaký otec, takový syn, jaká matka, taková dcera*“, nasvědčuje tomu, že rodiče, ať vědomě nebo bezděčně, ovlivňují vývoj svých dětí. To rodiče jsou prvními osobami, které trpělivě odpovídají na jejich věčná „proč“. Podpora a stimulace v rodině je zásadní pro rozvoj talentu, je velmi důležité, jak se rodiče svému potomkovi věnují a rozvíjí jej. Intelekt se formuje a kultivuje uvnitř rodiny, tudíž nesprávné rozvíjení či dokonce utlumení nadání a talentu může vést k úplnému zániku nadání. Rodiče ovlivňují spousty důležitých návyků pro správný rozvoj talentu a nadání, např. rodiče pomáhají dítěti vypěstovat pracovní návyky, které jsou základem pro jeho další učení. Pomáhají mu stanovit cíle, o jejichž splnění bude usilovat. Pěstují v dítěti jeho přirozené zájmy a jeho vůli učit se novým věcem. Mnoho přirozené dětské zvědavosti může být podníceno, nebo naopak potlačeno formou, jakou rodiče odpovídají na otázky svých dětí. „*Rodiče vedou své děti k tomu, aby se nenechaly unášet úspěchy a nepropadaly depresi při neúspěších*“. (Monks, Ypenburg 2002, str. 37)

J. R. Campbell vysvětluje termín „vliv rodičů“ jako: „*Souhrn přístupů, návodů a každodenních činností, jichž rodiče používají, aby vytvořili základ pro uplatnění svých dětí, pro zlepšení jejich přístupu, zvýšení jejich motivace k učení a položení předpokladů pro dosažení jejich úspěchu*“. (Campbell 2001, str. 27)

Rodičovský vliv není omezen nějakou společenskou vrstvou ani etnickou skupinou. Rozvíjet talent a nadání dítěte mohou rodiny ekonomicky slabší, stejně tak jako rodiny s lepším ekonomickým postavením. Jestliže však rodiče své povinnosti vůči dítěti zanedbávají, projevuje se to na výkonnosti dítěte negativně a jejich dítě může

* Interní informace Zdravé mateřské školy u Pramene

inteligentně zakrňovat. Způsobuje to např.: když rodiče se svým potomkem od útlého věku nehovoří, zpomalují tím jeho rozvoj řeči a tím i následný vývoj verbálního projevu, to způsobuje sníženou slovní zásobu. Dále rodiče mohou v dítěti rozvíjet (bezděčně) negativní postoj ke vzdělávání.

Schéma J. R Campbella: „*Talent a nadání dítěte, je ze 70-80% a zbytek tvoří vliv rodičů, který je 20-30%*“.(Campbell 2001, str. 27)

2.7 Systém péče o nadané děti u nás

MŠMT připravuje v současné době strategii péče o nadané děti v našem systému vzdělávání. V České Republice (dále jen ČR) je zdrojem informací a pomoci Česká a Slovenská společnost pro talent a nadání ECHA. Ta je pobočkou mezinárodní společnosti European Council for High Ability. Sídlem ECHA je Centrum pro studium nadání při univerzitě v holandském Nijmegen. Činnost české společnosti zahájena v květnu 1989, zároveň vznikly Kluby bystrých a zvědavých dětí. V ČR se nyní zakládají tzv. herní kluby pro nadané. V Praze existuje od roku 1993 osmileté gymnázium pro nadané děti, které bylo založeno členy MENZA. V Českých Budějovicích byla založena základní škola pro nadané děti. Dále se organizují tábory pro nadané děti a kemp rodičů s nadanými dětmi. V Jižních Čechách jsou PPP (pedagogicko-psychologické porady), kam si rodiče i pedagogové mohou dojít pro radu jak rozvíjet nadané dítě a je zde i několik psychologů zabývajících se problematikou nadaných dětí. Legislativa vztahující se k péči o nadané děti předškolního věku* :

- Vyhláška MŠMT ČR ze dne 17.12.1991 o mateřských školách
/Sb roč. 92, částka 6 č. 35 /7/d

V mateřské škole lze zařizovat třídy se specifickým zaměřením činnosti podle zájmu a talentu dětí.

- Vyhláška MŠMT ČR ze dne 23.1 1992 o mateřských školách
Vyhláška 35

* Interní informace Zdravé mateřské školy u Pramene.

V mateřské škole lze zřizovat třídy se specifickým zaměřením činnosti podle zájmu a talentu dětí.

3 Praktická část

3.1 Cíl

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo získat informace od pedagogů z mateřských škol z Českých Budějovic o tom, jak se staví k rozvoji nadaných dětí. Hypotézy jsem si stanovila takové: *předpokládám, že pedagogové mají kladný vztah k rozvoji nadaných dětí*. A další předpoklad je takový, že: *většina pedagogů, kteří se s nadanými dětmi setkají, nemají vypracovaný pro tyto děti individuální vzdělávací plán pro strukturovanější práci*. Ke shromáždění informací jsem použila dvě metody - (kvantitativní) dotazník a (kvalitativní) strukturovaný rozhovor. Dotazník byl určen pro předškolní pedagogy z mateřských škol v Českých Budějovicích a jeho okolí. Dále jsem zpracovala strukturované rozhovory s předškolními pedagogy z různých mateřských škol v Českých Budějovicích. První rozhovor jsem zpracovala v Církevní mateřské škole, další ve Zdravé mateřské škole U Pramene a poslední rozhovor je ze Státní mateřské školy.

3.2 Metodika

3.2.1 Dotazník

Dotazníky jsem roznesla do mateřských škol po Českých Budějovicích a okolí. Dotazníků bylo celkem 15 a mateřské školy jsem vybírala náhodně. Dotazník je stručný a jasný, vyplnění dotazníku zabralo cca 10 minut. Dotazník obsahuje 13 jednoduchých otázek. Z toho jsou dvě přímé otázky a jedenáct otázek nepřímých. Pedagogové v mateřských školách byli ochotní a návratnost dotazníků byla 100%.

Otázky v dotazníku:

- V jaké mateřské škole učíte?
- Jak dlouho působíte jako pedagog?
- Setkal/a jste se za Vaší pedagogické praxe s nadaným dítětem?

Ano – Ne (vhodné podtrhněte)

Ano:

- V jaké mateřské škole to bylo? (Státní, Církevní, Waldorf...)
- Jak se dítě projevovalo, v čem bylo nadané?
- Jak jste nadané dítě rozvíjel/a?
- Spolupracovali jste s rodiči? (Doporučení na další vzdělávání a rozvoj dítěte)
- Měla tato mateřská škola vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi?
- Pracoval/a jste podle koncepcí? A čím se práce lišila od práce pro ostatní děti?
- Myslíte si, že rozvoj nadaného dítěte byl dostačující?

Ne:

- Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v mateřské škole?
- Jak byste nadané dítě rozvíjel/a?
- Vypracovala by Vaše mateřská škola koncepci pro práci s nadaným dítětem?

3.2.2 Rozhovor

Pro rozhovor s pedagogy jsem si vybrala 3 různé mateřské školy (Státní, Církevní a Zdravá mateřská škola). Všechny rozhovory v mateřských školách byly velmi uvolněné a pedagogové mi velmi rádi a se zájmem odpovídali mé otázky. Ze všech rozhovorů vyplývá, že téma nadané děti předškolním pedagogům není cizí a jejich zkušenost každým rokem s rozvojem těchto dětí v mateřských školách roste. Nejvíce mě ale překvapilo, kolik nadaných dětí bylo v Církevní mateřské škole. Z vlastní praxe vím, že pedagogové mateřských škol mají většinou zkušenosti s jedním nadaným dítětem. Když jsem se sester (v Církevní škole) zeptala, čím to může být, že právě tuto mateřskou školu navštěvuje tolik nadaných dětí, odpověděly mi: „*Do naší školy přijdou většinou děti ze sociálně slabší rodiny, dále děti, které už v jedné nebo více mateřských školách byly odmítnuty kvůli hyperaktivitě nebo jiným výkyvům v chování a samozřejmě děti z rodin, které uznávají tuto věru. Ale tím, že u nás mají tyto děti, které byly jinde odmítnuty laskavou péčí a výchovou, tak se v některých probudí jejich talent, který by byl jinde právě kvůli jejich nezvladatelné povaze potlačován*“.

Všechny 3 rozhovory jsou strukturované a otázky v rozhovorech jsou nepřímé. Dotazující souhlasí s použitím jejich odpovědí do mé bakalářské práce.

Rozhovor č. 1

První rozhovor je z mateřské školy v Jizerské ulici (sídlíště Vltava). Rozhovor jsem dělala s učitelkou, která je ve třídě se zaměřením na výtvarnou výchovu. Před rozhovorem proběhla krátké seznámení a konverzace.

- Kolik let učíte?

„12 let“.

- Jaké mateřské školy jste prošla, respektive v jakých mateřských školách jste pracovala?

„Pracovala jsem v Karlových Varech, Trhových Svinech, Olešniku v Českých Budějovicích a ve Vyšším Brodě“.

- Kde podle Vás, byla práce s dětmi nejefektivnější?

„To nejde zcela říct, ale asi v mateřské škole, kde jsem teď, tedy v Jizerské“.

- Z jakého důvodu?

„Je to větší mateřská škola, tudíž i větší možnosti a prostor pro děti. Dále je to ve městě tak můžeme s dětmi chodit na různé výstavy a akce pořádané právě pro děti (planetárium, výstavy) dále je v tu máme dostatek materiálu, který můžou děti použít“.

- S kolika dětmi obvykle pracujete a jaké je to věková skupina?

„Většinou s 28 dětmi a jsou to předškoláci“.

- Máte ve své třídě nějaké zaměření?

„Ano, v naší třídě máme zaměření na výtvarnou výchovu“.

- Jaký je Váš názor na rozvíjení nadaných dětí v předškolním věku?

„Myslím, že by se to určitě nemělo podceňovat a snažit se tyto děti v jejich talentu rozvíjet. Ale věnovat se jednomu dítěti v počtu 25 dětí jde někdy dost těžko. Chci tím říct, že rozvíjet ano, ale ne na úkor jiných dětí“.

- Setkala jste se za Vaší pedagogické praxe s nadaným dítětem?

„Ano“.

- Byl to chlapec nebo dívka a jak starý/á?

„Byla to holčička v předškolním věku“.

- Jak jste poznala, že je nadaná, jak se projevovala?

„Je těžké říci, jestli byla přímo nadaná ale talentovaná na výtvarnou výchovu určitě. Byla hodně napřed před ostatními dětmi ve výtvarném projevu. Ale i co se týkalo čtení, tak také byla napřed, uměla např. přečíst krátký text“.

- Vyžadovala více pozornosti než ostatní děti?

„Ano, byla více zvědavá a dožadovala vždy zpětnou vazbu na své činy, např. když něco nakreslila, většinou chtěla slyšet pochvalu, která ji dodávala větší sebevědomí, a my jsme ji postupem času dávali stále těžší úkoly. Rozvíjeli jsme ji víc a víc. V dětech by se měl jejich zájem o věc, která je baví rozvíjet, jinak se utlumí“.

- Bylo naopak něco, co ji moc nešlo?

„Asi nebylo nic, co by ji nešlo. Ve všem ostatním byla jako jiné děti“.

- Byla oblíbená ve skupině dětí?

„Ano, ale měla období, kdy mezi děti vůbec nezapadala, byla „jinde“ než ostatní a i ona sama to pociťovala“.

- Má Vaše mateřská škola vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi?

„Ne“.

- Pracovala jste individuálně na rozvoji té dívky? Dostávala práci navíc?

„Práci navíc dostávala a zvládala ji velmi dobře, byla zodpovědná. Hlavně ji motivovala pochvala. Program měla stejný jako ostatní, ale vždy o něco náročnější snažila jsem se jí v rámci možností věnovat individuálně“.

- Myslíte si, že jste tuto dívku rozvíjela a podporovala v jejím nadání?

„Myslím, že jsem se vždy i se svými kolegyněmi snažila, aby všechny děti měly dostatečnou péči a ti co měly o něco zájem, tak jsme jejich zájmy respektovaly a snažily jsme se vždy vyjít vstříc. J. měla vždy péči, kterou vyžadovala a nikdy jsem ji v jejím zájmu neutlačovala, ba naopak jsem se snažila, vždy hledat další cesty, jak by se mohla více projevit a zdokonalit“.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor č. 2

Druhý rozhovor jsem vypracovala v Církevní mateřské škole s ředitelkou. Před rozhovorem proběhlo seznámení a objasnění účelu mé návštěvy. P. ředitelka souhlasila se zveřejněním tohoto rozhovoru.

- Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v předškolním věku?

„Je to určitě velmi důležité. Tyto děti by se měly rozvíjet v každém věku, ale hlavně by se na tomto dění měli podílet i rodiče“

- Kolik let učíte?

„30 let“.

- V jakých mateřských školách jste pracovala?

„ Pracovala jsem v Praze a pak učím a dělám ředitelku zde v Církevní škole“.

- Kde je podle Vás práce s dětmi nejefektivnější?

„Obě dvě školky jsou fajn a práce v nich mi vyhovuje, ale možná tady u nás je to lepší“.

- A proč?

„Tato škola je Církevní, tím pádem se můžu věnovat duchovní stránce a také jsem tu sama ředitelka, takže můžu stanovovat pravidla já“.

- S kolika dětmi pracujete?

„V každé třídě máme cca 23 dětí, ale máme třídy taky rozdělené. Já se věnuji spíše předškolákům“.

- Třídy jsou tedy smíšené?

„Ano, třídy jsou smíšené 3-7 let i včetně postižených dětí, které mají asistenta pedagoga“.

- Máte nějaké zaměření?

„Máme zaměření na vše, tedy v každé třídě děláme vše, snažíme se děti rozvíjet po všech stránkách“.

- Setkala jste se za vaší praxe s nadaným dítětem?

„Ano, za svojí praxe v této v mateřské škole jsem se setkala s hodně nadanými dětmi, některé byly autisti, nebo nějak jinak vývojově nevyrovnaní, převážně to jsou děti velmi talentované už třeba ve třech letech, ale neumějí se najíst a obléci. Dodnes mě ale trápí jedna myšlenka a to myšlenka na chlapce, který navštěvoval mateřskou školu, tak před 15 lety. Už po velmi krátké době, co k nám docházel, mi bylo jasné, že tento chlapec je velmi nadaný, ale neuměla jsem mu pomoci a vzdělávat ho, protože tenkrát se o tomto projevu dětí moc nemluvilo, šla jsem tedy sama od sebe do pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP pozn.), aby mi řekli a pomohli, jak správně rozvíjet takové dítě, ale oni mi řekli, ať se tím nezabývám a nechám ho být. Z jejich reakce jsem byla velmi zklamaná, a jelikož nebyli v té době ani žádné příručky nebo knihy na toto téma, tak jsem se alespoň trochu snažila toho chlapce zaměstnávat, ale viděla jsem jak je nespokojený, protože jsem mu neuměla poskytnout takovou péči, jakou vyžadoval. Tím jsem chtěla říci, že je vidět vývoj těchto dětí dnes, oproti dřívějšímu“.

- Byly tyto nadané děti převážně chlapci nebo děvčata?

„Spíše chlapci“.

- Jak se nadané děti projevovaly?

„U všech těchto dětí byla zhoršená motorika a sebeobsluha, ale vždy, když je něco zajímalo, tak se tomu tématu věnovaly, vyhledávaly v knihách a vše co se toho týkalo tak zjišťovaly buď od nás, nebo od rodičů (vždy jsme se proto museli na dané téma, které je zajímalo něco naučit pozn.). Ale každé z těchto dětí mělo jiné zaměření, např. Tomáš toho bavila chemie, chodil po třídě a vykřikoval, že miluje chemii a periodickou soustavu prvků a uměl ji i vyjmenovat, také ho velmi zajímala fyzika. Nedělalo mu problém přečíst i jemu nesrozumitelný text. Jiný chlapec se zase s velkým zájmem zajímal o přírodu, znal spoustu stromů a jejich plody. Další chlapec měl velmi rozvinutou paměť a bavily ho zeměpisné a historické knihy. Dokonce si vedl sešit, kde měl své poznatky z knih zapsané (uměl psát a číst pozn.), měl tam např. státní vlajky různých zemí, pak tam měl zapsané, kdo a kdy vynalezl penicilin, kdy byly postaveny první pyramidy a jaké státy patřily do východního bloku SSSR a další zajímavé věci, o které se děti v tomto věku nezajímají (5 let pozn.). Vždy bylo vidět, jak to souvisí s rodiči, hlavně s jejich vzděláním a prací. Někteří rodiče těchto dětí byli profesori chemie, přírodopisu ... a jejich děti měly právě takové zájmy. Ale měli jsme i chlapce, který byl ze sociálně slabší rodiny, rodiče pracovali ve fabrice a tento chlapec znal dokonale všechny možné stroje a jejich funkce. Tento chlapec přesně věděl, jak které stroje fungují a uměl to i vysvětlit a nakreslit. Velmi často je i vyráběl ze stavebnice a názorně je popsal. Jeden tříletý chlapec zase věděl, jak se staví baráky- jaký je postup, co je k tomu potřeba za cihly a jaké postupy se musí dodržovat při stavbě baráků. Rodiče byli architekti staveb“.

- Takže tyto děti kladly velké nároky?

„Ano, musela jsem si vždy něco o tom tématu přečíst, abych jim na jejich otázky mohla odpovídat protože, když jsem něco nevěděla, byly velmi pobouřené a zlobily se, že to nevím. Většina z nich vyžadovala více pozornosti než ostatní děti“.

- Má vaše mateřská škola vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi?

„Ne“.

- Myslíte si, že rozvíjíte tyto děti dostatečně nebo je něco, co chcete ještě při výchově těchto dětí vylepšit?

„Myslím, že je vždy co vylepšovat, ale určitě vidím posun kupředu. Jak jsem Vám na začátku říkala, co mě trápí, jak jsem tomu chlapci neuměla pomoci, tak dnes vím, že už se to stát nemůže. PPP už umějí pomoci, když tam kdokoli přijde s takovouhle prosbou, poradí a pomůžou jak rozvíjet i nadále nadání dítěte. I my už máme v naší mateřské škole dostatek pomůcek – encyklopedie, knihy, materiály právě pro děti, které o to projeví zájem. Těmto dětem dáváme práci navíc a snažíme se je v jejich zájmech podporovat. Většinou upozorňujeme i rodiče a povídáme si o jejich dětech a jejich zájmech“.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor č. 3

Třetí, poslední rozhovor jsem získala ve Zdravé mateřské školce. Rozhovor jsem dělala s učitelkou. V této mateřské škole jsem absolvovala praxi, tudíž jsem se s pedagogy této mateřské školy znala. (Zdravá mateřská škola se od ostatních liší tím, že její koncepce se v hlavních bodech vyznačuje prvky zaměřené na zdraví a zdravý životní styl)

- Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe?

„37 let“

- Ve kterých mateřských školách jste působila jako pedagog pro předškolní vzdělávání?

„Prošla jsem těmito mateřskými školami. Mateřská škola Pittera, mateřská škola v Chlumu u Třeboně, mateřská škola Voříškův dvůr, mateřská škola Nerudova, a poslední je mateřská škola U Pramene.“

- Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v mateřské škole?

„Ano, jsem pro, aby se nadané děti rozvíjely, ale bohužel ne vždy se to podaří tak, jak bychom chtěli, protože dítě není ve třídě samo“.

- Setkala jste se za Vaší pedagogické praxe s nadaným dítětem?

„Ano, setkala a ne jenom s jedním“

- Byli to spíše chlapci nebo děvčata?

„Chlapci“

- Jak se tyto děti projevovaly?

„Hlavním znakem byla jejich široká slovní zásoba, velmi brzy mluvily ve větách. Dále to byla vysoká míra zvědavosti, samostatným vyhledáváním v encyklopediích, přirozenou potřebou získávat nové poznatky. Jednoho chlapce zajímali přírodniny a druhý byl hudebně nadaný. Také velmi brzy začali oba číst mezi 4 a 5 rokem. A také dokázali provádět více věcí najednou“.

- Vypracovala mateřská škola koncepci pro práci s nadaným dítětem?

„Ne“

- Jak jste tyto děti rozvíjeli, nebo jaké byly aktivity ze strany mateřské školy?

„Vedlo nás to k rozšíření různých pomůcek do třídy – nové encyklopedie, prohlížeče, mikroskop, složitější stolní hry, nové knihy k získávání a vyhledávání poznatků. A doporučili jsme rodičům dojít s dítětem do PPP na IQ testy. Jeden z chlapců teď dochází do ZŠ pro nadané děti, rodiče druhého chlapce neprojevili zájem o další vzdělávání dítěte v jeho talentu“.

Děkuji za rozhovor.

4 Výsledky

Zpracování dotazníků:

- První otázka „*V jaké mateřské škole působíte*“.
Na tuto otázku odpověděli pedagogové podle místa, kde pracují: Mladé, Roudné, Suché Vrbné, Dobrá voda, Srubec, České Budějovice – mateřská škola (dále jen mš) Vrchlického, mš Dlouhá, mš Zeyerova, mš Jana Opletala, mš Neplachova, mš K. Štěcha, mš Sluníčko, mš Papírenská, mš Kubatova, mš Větrná,
- Druhá otázka „*Jak dlouho působíte jako pedagog?*“
Celkem 15 pedagogů na tuto otázku odpovědělo takto:
1 pedagog pracuje v mateřské škole v rozmezí od 11-20 let
2 pedagogové pracují v mateřské škole v rozmezí od 1-10 let
3 pedagogové pracují v mateřské škole v rozmezí od 31 let a více
9 pedagogů pracuje v mateřské škole v rozmezí od 21-30 let
- Třetí (přímá) otázka „*Setkal/a jste za Vaší pedagogické praxe s nadaným dítětem?*“
Na odpověď ANO odpovědělo: *9 pedagogů*
Na odpověď NE odpovědělo: *6 pedagogů*

9 pedagogů, kteří odpověděli ANO, mělo tyto otázky:
- „*V jaké mateřské škole jste se setkal/a s nadaným dítětem?(státní, církevní, waldorf...)*“
8 pedagogů se setkalo s nadaným dítětem ve státní mateřské škole
1 pedagog v soukromé mateřské škole
- „*Jak se dítě projevovalo, v čem bylo nadané?*“
2 děti byly nadané v matematické představivosti (sčítání, odčítání)
3 děti byly výtvarně nadané (kresba, práce s různými materiály)
3 děti byly hudebně nadané (zpěv, hra na klavír)

2 děti byly nadané na *cizí jazyky* (mluvily 3 jazyky, uměly číst)

2 děti byly nadané na *přírodovědu* (svět zvířat, horniny)

1 dítě bylo *všeobecně více zvědavé*, ale hlavně se zajímalo se o *vesmír* (planety, sluneční soustava)

- „*Jak jste nadané dítě rozvíjel/a?*“

2 z 9 pedagogů zvolili „*individuální program (v rámci možností)*“

4 z 9 pedagogů „*zapojovali dítě do nadstandardních aktivit mateřské školy – zájmové kroužky s menším počtem dětí (individuální péče)*“

3 z 9 pedagogů věnovali dítěti „*větší péči při – vyhledávání v encyklopediích, diskuze, složitější zadání úkolů, více podnětů k zamyšlení*“

- Další otázka se týkala „*spolupráce s rodiči (doporučení na další vzdělávání a rozvoj dítěte)*“

9 z 9 pedagogů odpovědělo „*s rodiči nadaného dítěte jsme spolupracovali a doporučili jsme rodičům další tipy na vzdělávání dětí (výtvarné kroužky, návštěva uměleckých škol, zařazení do speciální třídy ZŠ pro nadané děti)*“

- Na otázku „*zda měla mateřská škola vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi*“

Odpovědělo 7 z 9 pedagogů *záporně*

- Otázku „*pracovali jste podle koncepce a v čem se práce lišila od práce pro ostatní děti?*“

Zodpověděli 2 z 9 pedagogů *kladně*: „*Ano pracovali jsme podle koncepce, práce se lišila tím, že děti dostávaly těžší úkoly a vždy se jim v rámci možností dostávalo více individuální péče, kterou vyžadovaly*“ Zbytek pedagogů nemělo vypracovaný IVP.

- „*Myslíte si, že rozvoj nadaného dítěte byl dostačující?*“

6 z 9 pedagogů odpovědělo „*ano*“

2 z 9 pedagogů odpověděli „*ne*“ V těchto dvou případech byla tato odpověď odůvodněna vysokým počtem dětí ve třídě.

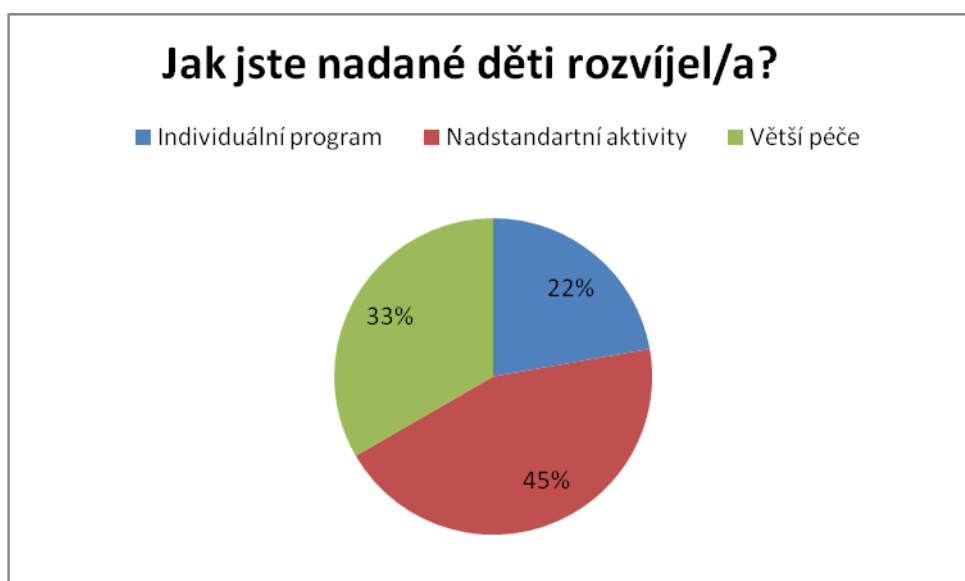
1 z 9 pedagogů odpověděl že „*nelze posoudit*“

Ti co na třetí otázku „*setkal/a jste se za vaši pedagogické praxe s nadaným dítětem?*“

Odpověděli NE (6 z 15 pedagogů). Ti vyplňovali tyto otázky:

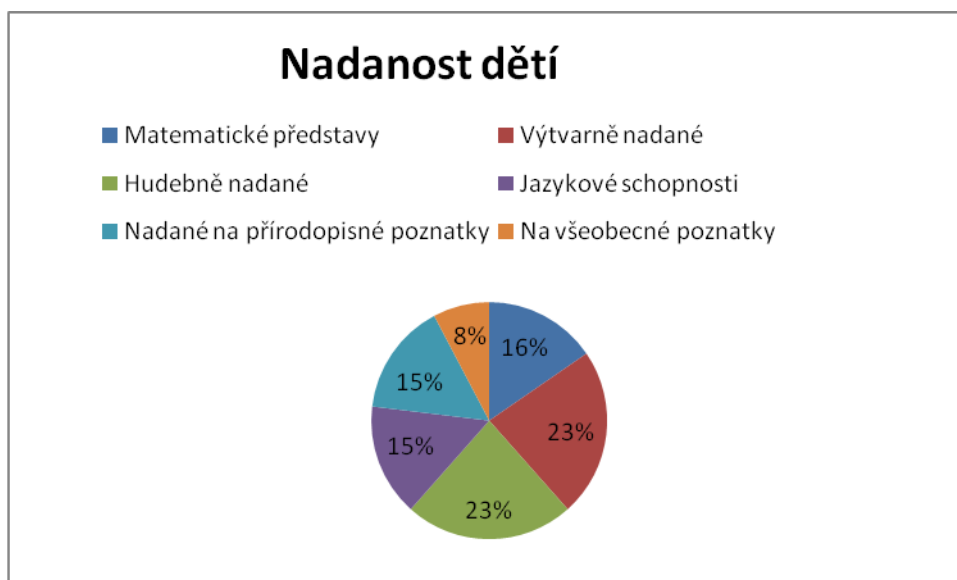
- *„Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v mateřské škole?“*
 4 z 6 pedagogů mají názor, že: *„Nadané děti by se měly v mateřských školách rozvíjet, ale nemělo by to být na úkor jiných dětí.“*
 1 z 6 pedagogů má názor: *„V počtu 28 dětí, je rozvoj nadaného dítěte téměř nemožný“*
 1 z 6 pedagogů si myslí, že *„Pro rozvoj nadaných dětí ve třídě, vidím jako optimální počet 10 dětí“*.
- *„Jak byste nadané dítě rozvíjel/a?“*
 Na tuto otázku odpověděli:
 2 z 6 pedagogů odpověděli *„Záleží na nadání dítěte“*
 1 z 6 pedagogů odpověděl/a *„při počtu dětí ve třídě je velmi málo prostoru na individuální péči, více důrazu klademe na práci s pomalejšími dětmi“*
 1 z 6 pedagogů odpověděl/a *„pracovat individuálně při spontánních činnostech, při odpoledním odpočinku. Vyhledat si zajímavé formy a metody, zvyšovat náročnost“*
 1 z 6 pedagogů odpověděl/a *„po dohodě s rodiči bychom vypracovali individuální plán, jak s takovým dítětem pracovat“*
 1 z 6 pedagogů na otázku odpověděl/a *„Jako ideální bych viděla mateřskou školu pro nadané děti s počtem 10 dětí ve třídě“*.
- Na poslední otázku v dotazníku *„vypracovala by vaše mateřská škola koncepci pro práci s nadanými dětmi?“*
 Odpovědělo všech 6 pedagogů kladně

Graf č. 1

(Zdroj: vlastní výzkum)

Graf č. 2

(Zdroj: vlastní výzkum)

Zpracování rozhovorů:

Rozhovory v mateřských školách byly zpracovány pro doplnění dotazníků. Pedagogové byli ochotní a se zájmem na otázky odpovídali.

Na první otázku odpověděli pedagogové takto: *12, 30, 37 let*. Praxe těchto pedagogů je dlouhá a je pravděpodobné, že se za své praxe potkali s nadanými dětmi. Tento fakt potvrzuje 8 otázka. Na kterou odpověděli všichni kladně. Předcházející otázky v rozhovorech se zabývají: *„Jakými mateřskými školami pedagogové prošli, jaká škola jim přišla v práci s dětmi nejefektivnější a proč“*. Na všechny tyto otázky odpovídali pedagogové podle své zkušenosti. Na otázku: *„Byly nadané děti spíše chlapci, či děvčata“* Odpověděli 2 pedagogové: *„Spíše chlapci“* a jeden pedagog odpověděl: *„Holčička“*. Dělat závěr z 3 odpovědí není objektivní, takže tento fakt by se měl brát spíše jako doplňující. Další, důležitou otázku: *„Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v předškolním věku?“* Zodpověděli všichni podobně a to tak, že: *„Myslím, že je velmi důležité rozvíjet nadané děti v předškolním věku, ale někdy to je těžké v tolika dětech“*. Tato odpověď je určitě velmi aktuální, protože se opět zdůrazňuje fakt, kterého jsou si všichni pedagogové vědomi, a jde o to, že ve třídě jsou velmi vysoké počty dětí na jednu, či dvě pani učitelky a ty pak, nemohou v takovém počtu dětí, rozvíjet každého individuálně, protože ve třídě nemusí být jenom nadané dítě, ale i vývojově opožděné, které také potřebuje individuální péči, nemluvě o tom, že v některých třídách mateřských škol jsou mezi vysoký počet dětí zařazeny i děti, kteří potřebují asistenta a mnohdy ho nemají. Nadané děti popsali pedagogové takto: *„Hlavním znakem byla široká slovní zásoba, tyto děti byly více vnímavější, uměly číst, psát i počítat, byly velice zvědavé a dokázaly dělat více věcí najednou. A měly více rozvinutou paměť, než ostatní děti“* Všechny tyto znaky odpovídají znakům, kterými se nadané děti vyznačují. Také se všechny pani učitelky shodly na tom, že nadané děti kladly mnohem větší nároky než ostatní děti a práce s nimi byla někdy velmi vyčerpávající a ve velkém počtu dětí i náročná. Na další otázku: *„Zda mateřská škola vypracovala koncepci pro práci s nadanými dětmi“*, odpověděli pedagogové záporně. V poslední otázce se většina pedagogů shodla, že pro rozvoj nadaných dětí se snažili dělat vše, ale také, že vždy je co vylepšovat. I když mateřská škola nevypracovala koncepci pro nadané, tak se snažili s těmito dětmi pracovat v rámci možností individuálně a věnovat jim dostatek péče pro jejich další rozvíjení.

5 Shrnutí

Většina pedagogů, kteří se zúčastnili rozhovorů nebo vyplňovali dotazníky, se za své praxe už někdy setkali s nadanými dětmi v předškolním věku, některé děti byly jazykově, pohybově, výtvarně nadané nebo třeba uměly číst, psát a počítat. Jednu věc ale měly tyto děti společnou, všechny potřebovaly zvýšenou pozornost a dostatek podnětů ke svému dalšímu vzdělávání. Z odpovědí pedagogů v dotazníku i z rozhovoru celkově vyplývá, že pedagogové se staví k tomuto tématu pozitivně a ti co se s nadanými dětmi už někdy setkali, si věděli rady a nadané děti v rámci možností rozvíjeli. **První hypotéza:** „*Předpokládám, že pedagogové mají kladný vztah k rozvoji nadaných dětí*“ se potvrdila, 90 % všech dotazovaných se staví k tomuto tématu kladně. Z dotazníku i z rozhovorů také vyplývá, že pouze 22 % dotazovaných mělo vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi (Individuálně vzdělávací plán dále jen IVP). Tudíž se potvrdila i má **druhá hypotéza:** „*Další předpoklad je takový, že většina pedagogů, kteří se s nadanými dětmi setkají, nemají vypracovaný pro tyto děti individuální vzdělávací plán pro strukturovanější práci*“. Ale i přes tento fakt se všichni dotazující pedagogové snažili děti rozvíjet. Věnovali jim více pozornosti při různých aktivitách, vyhledávali s nimi v encyklopediích a snažili si sami vyhledat nějaké informace o tom, co děti zrovna zajímalo, aby jim byli schopní odpovědět na jejich otázky a v neposlední řadě informovali rodiče a pomáhali jim při dalším rozvíjení jejich dětí. Většina pedagogů zastává názor, že to není až tak lehké rozvíjet nadané dítě v počtu 23 a více dětí. Ale i přes tento fakt si 70 % pedagogů myslí, že rozvoj nadaného dítěte byl dostačující. S tímto názorem (vysoký počet dětí ve třídě) plně souhlasím. V praxi skoro každý pedagog potvrdí, že je dětí na jednoho pedagoga ve třídě moc a kvůli tomu se nemůže věnovat každému individuálně. To může vést k zanedbání nebo potlačení talentu dítěte.

Ti, co se s nadanými dětmi nesetkali, mají názor na rozvíjení nadaných dětí odlišný a to v tom, že 100 % odpovědělo na otázku: „*Vypracovala by vaše mateřská škola koncepci pro práci s nadanými dětmi?*“ Kladně. V tomto bodě se nejvíce lišili odpovědi dotazovaných (ti, co se setkali s nadanými dětmi, v 78 % IVP nevypracovali, ale 100% pedagogů, co se s nadanými dětmi ve své mateřské škole nesetkali, by IVP či jinou koncepci vypracovali). Nejsm si zcela jistá, jestli by k vypracování koncepce

došlo, neboť ti, co nadané děti ve třídách měli, většinou koncepci nevypracovávali, ale myslím si, že to hodně záleží na pedagogovi. Jak se k této věci staví a zda-li podá návrh na vypracování IVP. Dále ti co se s nadanými nesetkali, mají velmi rozdílné pohledy na rozvoj nadaných dětí v předškolním věku. 40 % pedagogů si myslí, že rozvíjet nadané děti v předškolním věku není příliš aktuální, protože si více pozornosti zaslouží děti, které jsou naopak s vývojem opožděnější. 20 % dotazovaných pedagogů si myslí, že je to důležité a dalších 20 % pedagogů neví a řešili by situaci, až když by nastala. 10 % pedagogů si myslí, že optimální počet dětí ve třídě (aby mohli rozvíjet nadané děti) je 10 dětí.

Rozhovory, které slouží k doplnění informací, potvrzují tyto výsledky. Z rozhovorů též vyplývá, že pedagogové mají kladný vztah k rozvoji nadaných dětí a snaží se je v rámci možností rozvíjet. Též ale potvrzují, že při takto vysokých počtech dětí na třídu se nelze dětem věnovat tak, jak by si představovali. Z rozhovoru dále vyplývá, že mateřské školy nevypracovaly koncepci pro práci s nadanými dětmi, ale i tak se učitelé snažili nadané děti rozvíjet a podporovat v jejich nadání.

Z výzkumu vychází, že soukromá sféra mateřských škol nemá více nadaných dětí, než-li státní mateřské školy.

6 Závěr

V dnešní době je téma nadané děti nebo rozvoj nadaných dětí v předškolním věku stále více aktuální, protože do mateřských škol dochází větší počet dětí, které něčím vynikají nad ostatními dětmi. Myslím si, že dříve se s tímto pojmem pedagogové setkávali spíše na základních školách, protože se předpokládalo, že v mateřské škole se o nadání u předškolního dítěte ještě mluvit nedá. Tím nechci tvrdit, že každý pedagog v té době zastával takový názor. Proto cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak se pedagogové v mateřských školách v dnešní době k tomuto tématu staví. V bakalářské práci jsem se především zaměřila na to, zda se pedagogové setkali s nadanými dětmi, v čem byly tyto děti nadané a v neposlední řadě, jak je pedagogové rozvíjeli. Myslím, že tento cíl i hypotézy se podařilo splnit. I když druhá hypotéza byla záporná, z výsledků vychází, že i přes tento fakt se snaží pedagogové nadané děti rozvíjet. Z rozhovorů i dotazníků mimo jiné také vyplývá, že pedagogové jsou nespokojeni s počty dětí ve třídě a kvůli tomu se nemohou dětem věnovat více individuálně. To má někdy za následek, že se nadaným dětem nedostává tolik péče, která by jim umožnila jejich nadání více rozvíjet. Můj názor na rozvoj nadaných dětí je totožný s názorem pedagogů. Myslím si, že tyto děti by se měly rozvíjet a pedagogové, ale i rodiče by je měli podporovat v jejich nadání. Bohužel mateřské školy nemají tak velkou kapacitu a počty dětí v dnešní době na jednu třídu jsou nad rámec pedagogovo možností. Tudíž se často setkávám s názorem, že na rozvoj jedince, který potřebuje individuální péči, nezbývá bohužel dostatek času. Myslím si, že vypracování IVP by tomuto problému zčásti pomohlo a odlehčilo by to celkovou strukturu vzdělávání nejenom nadaných, ale i ostatních dětí, neboť všechny děti potřebují dostatečnou péči ke svému zdravému rozvoji. Protože všechny děti, jsou našim „*nejdražším klenotem, nejcennějším darem, nejnadanějším příslibem a hlavně největším bohatstvím, které lidské společenství má*“.

(Jan Amos Komenský)

7 Seznam literatury

- ABRAMENKOVOVÁ, V., V. et al.: *Stručných psychologický slovník*. Bratislava: Pravda, 1987. ISBN neuvedeno.
- CAMBELL, R., J.: *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-516-4.
- DOČKAL, V.: *Zaměřeno na talenty, aneb, nadání má každý*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 978-80-7106-840-2
- FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ J.: *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.
- FOŘTÍKOVÁ, J.: *Talent a nadání*. Praha: NIDM MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.
- GARDNER, H.: *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-279-3.
- HŘÍBKOVÁ, L.: *Nadání a nadaní*. Praha: Grada publishing a.s., 2009. ISBN 978-80-1998-6.
- JURÁŠKOVÁ, J.: *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 978-80-8685-619-3.
- LANDAU, E.: *Odvaha nadání*. Praha: Akropolis s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86903-48-4
- LAZNIBATOVA, J.: *Nadané dieťa-jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: Iris, 2001. ISBN 978-80-8901-853-6
- MONKS, J., YPENBURG H.: *Nadané dítě*. Praha: Grada publishing a. s., 2002. ISBN 80-247-0445-5.
- STERNBERG, R. J.: *Úspěšná inteligence*. Praha: Grada publishing s.r.o., 2001. ISBN 80-247-0120-0.

Interní informace ze Zdravé mateřské školy U Pramene

8 Seznam příloh

Příloha I - Dotazník

Dotazník pro učitelky mateřských škol v Českých Budějovicích

Dobrý den, jsem studentka Jihočeské univerzity a studuji obor Učitelství pro mateřské školy a tímto bych Vás chtěla poprosit, zda-li byste si našla/el pár minut k vyplnění mého dotazníku, zabývajícího se nadanými dětmi a jejich rozvojem právě v mateřské škole. Dotazník je určen pro učitele/ky mateřské školy a je částí mé bakalářské práce, každý názor je důležitý a proto Vás ještě jednou prosím o vyplnění.

Podlešáková Romana

- V jaké mateřské škole učíte?
- Jak dlouho působíte jako pedagog?
- Setkal/a jste se za Vaší pedagogické praxe s nadaným dítětem?

Ano- Ne (vhodné podtrhněte)

Ano

- V jaké mateřské škole to bylo? (Státní, Církevní, Waldorf...)
- Jak se dítě projevovalo, v čem bylo nadané?
- Spolupracovali jste s rodiči? (Doporučení na další vzdělávání a rozvoj dítěte)
- Měla tato mateřská škola vypracovanou koncepci pro práci s nadanými dětmi?

- Pracoval/a jste podle koncepce? A čím se práce lišila od práce pro ostatní děti?
- Jak jste nadané dítě rozvíjel/a?
- Myslíte si, že rozvoj nadaného dítěte byl dostačující?

Ne:

- Jaký je Váš názor na rozvoj nadaných dětí v mateřské škole?
- Jak byste nadané dítě rozvíjel/a?
- Vypracovala by Vaše mateřská škola koncepci pro práci s nadaným dítětem?

Děkuji za vyplnění.

PODLEŠÁKOVÁ R.